

La diversitat lingüística

- 12 de maig del 2016 a les 20,00 h
  - Sala d'actes del Centre Cultural La Llacuna, Andorra la Vella
- Dins la setmana de celebració del Dia Mundial de la Diversitat Cultural, que organitza el departament de Cultura i Participació Ciutadana del Comú d'Andorra la Vella

Ferran Costa i Marimon

Lingüista i professor, empresari i conseller general

▲ Currículum

Formació

Doctorand, Universitat d'Andorra. Setembre 2013 fins a l'actualitat.
Màster en Lingüística Aplicada, Universitat de Lleida. Setembre 2013.
Postgrau Gestió de petites i mitjanes empreses. Esade. Barcelona. Gener 2003-Juliol 2003.
Nivell C de català, Govern d'Andorra, març 1998 (equivalent al nivell D de la Generalitat).
Bachelor of Arts Degree, Relacions Internacionals (licenciatura) i Econòmiques (concentració). Knox College, Galesburg, Illinois, EEUU. Juny 1994. Magna Cum Laude.
Universitat de Barcelona, Facultat de Medicina. 1988-1990.
Graduat Escolar, BUP i COU, Escola Meritxell, Mataró. De 1972 a 1988.

Experiència professional

Membre del consell d'administració, Inlingua International, Berna, Suïssa, del 2005 al 2015.
Vicepresident Inlingua España, Madrid, Espanya, del 2008 al 2016.
Copropietari Inlingua Idiomes, Mataró, Espanya. Setembre 2002 fins a l'actualitat.
Propietari Esports Organització SL. Andorra la Vella, Principat d'Andorra. Des de l'agost 2006.
Director propietari Inlingua idiomes, Andorra la Vella, Principat d'Andorra. Gener 1996 fins a l'actualitat.

Comunicació

Gerent Modula, empresa de comunicació audiovisual i publicitat. Principat d'Andorra. Des del febrer 2006.
Consell assessor d'*El Periòdic d'Andorra*. Des del juny 2006.
Director i presentador de programes culturals de ràdio i televisió, Andorra Televisió, Ràdio Nacional d'Andorra, Andorra 1, Canal Català, Ràdio Valira. 1998-2008.

Articles i presentacions

U-Learning: quan portem l'aula amb nosaltres. SIMA 2013 (Simposi Internacional de Màrqueting d'Andorra), Mobile Marketing. Maig de 2013. Andorra la Vella.
"Dinamització de la llengua a través dels mitjans de comunicació: un cas pràctic". 2n Congrés Europeu sobre Planificació

Lingüística. Andorra la Vella. Novembre de 2001. Publicat a *Actes del 2on Congrés Europeu sobre Planificació Lingüística*, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 2002.

"Efectes de la globalització en l'ensenyament de llengües". 13a Diada Andorrana. XXXII Universitat Catalana d'Estiu. 19 d'agost de 2000. Prada de Conflent. Publicat a "*Formació i Ensenyament d'Andorra*", Societat Andorrana de Ciències, octubre de 2000.

Projectes de recerca

Treball de fi de màster *Pràctiques lingüístiques a la segona ensenyança del sistema d'ensenyament andorrà. Un cas d'èxit?* Universitat de Lleida. Gener a setembre de 2013.

El Català en Joc. Recull de jocs tradicionals catalans de tradició oral. Comissió Nacional Andorrana per a la Unesco i Centre de la Cultura Catalana. 2004.

Projecte de tesina *The Fast-Growing Concept of European Consciousness*. Inclosa estada a Brussel·les. Març 1993-Juny 1994.

Política

Conseller General, Consell General, Principat d'Andorra. Abril 2015 fins a l'actualitat. President de la Comissió Legislativa d'Educació, Recerca, Cultura i Esports, membre de la Comissió Legislativa d'Afers Socials, membre de la Comissió Permanent.

Secretari General, Partit Liberal d'Andorra, Principat d'Andorra. Juny 2012 - juny 2015.

Introducció

La llengua que parlem és l'eina fonamental per a la integració a l'entorn i és també la via d'expressió de la nostra identitat, tant de la individual com de la col·lectiva.

La llengua és la dipositària de l'experiència i de la manera d'entendre el món de les persones que han viscut i viuen en un territori, i evidencia l'aportació d'aquesta població a l'evolució cognitiva humana. Encara que els parlants d'una llengua no hi donin un valor identitari conscient, estan mantenint la identitat diferenciada que es presenta de manera inherent en la llengua, integrada en aquesta. Si es perd una llengua, es perd un element identitari i cultural fonamental.

Existeix un estret vincle entre llengua i cultura. Per a molts, són realitats indissociables, ja que conèixer altres llengües ens apropa a una comprensió més àmplia d'altres cultures. Un cop establerta aquesta relació, ens endinsarem en la diversitat lingüística contextualitzant-la en la situació global actual.

La realitat lingüística al món

Al món hi ha moltes llengües que desconexim; fins i tot llengües parlades per un gran nombre de persones. És el cas, per exemple, del haussa, l'igbo, l'oromo, el ioruba i el ful —llengües africanes parlades per més de 15 milions de persones que, segurament, no havíeu sentit anomenar abans.

Aquesta llista és molt més llarga i s'estén a altres territoris del planeta. El min (llengua parlada per 100 milions de persones), el marathi (68 milions), el gujarati (47 milions) o el malaialam (36 milions) —totes llengües d'Àsia— són desconegudes per a molts de nosaltres, com també ho són el tadjik, el maitili, el yi, el xan, el balutxi, el kurukh, el santali o el newar.

Curiosament, però, coneixem llengües menys parlades, com ara el zulu (10 milions), el quítxua (9 milions), l'afrikaans (6 milions), el suahili (5 milions), el maputxe (300.000 persones) o el navajo (120.000).

Aquest coneixement, aparentment contradictori, de les llengües del món és degut, sobretot, a la influència dels mitjans de comunicació.

El nombre exacte de llengües

Els exemples anteriors són una petita mostra per entendre que la diversitat lingüística és enorme. Se sap, però, el nombre exacte de llengües que hi ha al món?

Malauradament, no disposem de la xifra exacta. Diferents factors, entre els quals hi ha l'accessibilitat geogràfica, fan que sigui impossible determinar quantes llengües es parlen avui. No hi ha un consens clar i hem de cenyir-nos, per tant, a les obres de referència.

Si haguéssim consultat l'edició de l'any 1911 de l'*Enciclopèdia Britànica*, aquesta font deia que aleshores hi havia al voltant de 1.000 llengües. Avui dia sabem que n'hi ha moltes més i no pas perquè hagin aparegut en cosa de 100 anys, sinó perquè les hem anat coneixent. Les traduccions d'alguns fragments de la Bíblia per part de missioners, per exemple, han permès saber que hi havia més de 2.800 llengües. Les dades més fiables, però, les trobarem en els catàlegs més actuals. *Ethnologue*, un catàleg de prestigi reconegut, ens marca cada any el nombre aproximat de llengües que hi ha al món. L'any 2009 en recollia 6.909; el 2013 en recollia 7.106; el 2015 en recollia menys, 7.102, i el 2016 també, 7.097. Podríem pensar, per tant, que la recerca i el saber ja han determinat el nombre màxim de llengües identificades i que ara s'està

retrocedint. És a dir, la diversitat lingüística s'està perdent. De fet, diversos estudis pronostiquen que, al final d'aquest segle, d'aquestes 7.097 llengües, en quedaran només la meitat. A què és degut aquest fenomen?

La distribució de les llengües

El 30% de les llengües del món són a l'Àfrica. A Amèrica hi ha el 15% de les llengües mundials. El 33% –aquestes són les que lideren el rànquing– són a Àsia. A Europa simplement hi ha el 3% de les llengües del món i al Pacífic, el 19%.

La reducció prevista per a final del segle *xxi* està relacionada amb la distribució d'aquestes llengües. Centenars de milions de parlants usen un nombre molt reduït de llengües i, en canvi, la gran majoria de llengües són parlades per pocs milers de persones. La dada exacta és que el 96% de les llengües del món són parlades per tan sols el 4% de la població.

Una de les àrees amb més diversitat lingüística del món és Papua Nova Guinea. En aquest país, que no arriba als 8 milions d'habitants, hi ha més de 800 llengües, i moltes d'aquestes llengües són parlades només per desenes o pocs centenars de persones. Papua Nova Guinea acapara gairebé el 12% de les llengües del món i només té 7,9 milions d'habitants. De fet, si sumem Papua Nova Guinea, Indonèsia i Nigèria, aquests tres països representen un 30% de les llengües mundials, tot i tenir poca població.

No cal anar, però, a territoris tan llunyans per veure que els països són plurilingües; França n'és un exemple. A banda del bretó, que és una llengua cèltica; a banda de l'alamànic, que és una llengua germànica, o del basc, que no es pot classificar dins de cap gran família de llengües, hi ha deu llengües romàniques més, malgrat les polítiques lingüístiques que s'han impulsat per uniformitzar la situació.

Què és una llengua?

Un cop vistes les dades, ens plantegem què és una llengua. ¿Es posen d'acord els lingüistes sobre què és una llengua o hi ha altres factors més enllà dels purament lingüístics que determinen el que ho és i el que no?

Una llengua és un sistema de signes compartit entre l'emissor i el receptor per comunicar-se. Aquests signes normalment són orals, les paraules, però hi ha excepcions. El braille, per exemple, es pot considerar una llengua, tot i que no hi intervé la parla. També hi ha llengües on, en comptes de paraules, s'empren xiulets, com és el cas del xiulet gomerenc.

Una llengua és una eina de comunicació utilitzada per satisfer les necessitats dels humans. Cada llengua tindrà un vocabulari més o menys extens segons les necessitats del col·lectiu que l'empra. Hi ha llengües que només tenen 300 paraules i n'hi ha que en tenen milers o més, com és el cas de l'anglès amb 1.025.000 paraules.

Obstacles que impedeixen el còmput de llengües

Tenim la xifra aproximada de llengües que hi ha al món, però, és clar, voldríem trobar-ne la xifra exacta. Per fer-ho, podríem censar-les, anar pel món i anotar què parla la població. En aquest cas, qualsevol imprecisió resultant podria ser equiparable a la de qualsevol procés censal. Malauradament, però, això no és tan fàcil.

Assolir la categoria de llengua és molt més degut a qüestions socials i polítiques que no pas a

qüestions lingüístiques. Sovint el que compta és l'estatus de la llengua. Altres vegades són els factors econòmics els que fan que una llengua sigui més hegemònica que una altra.

L'exemple de la Xina és força aclaridor. La llengua d'aquell país és el mandarí, però també s'hi parlen molts dialectes. Aquests dialectes, segons la versió oficial xinesa, són tan semblants o diferents com ho són les llengües romàniques. Són tan semblants o diferents el cantonès, el hakka i el min com ho són el català, el portuguès, el francès i el castellà. A la Xina, però, no tenen estatus de llengua.

També hi ha exemples del fenomen invers. És el cas de l'hindú i l'urdú. L'hindú i l'urdú són essencialment el mateix. De fet, en una època no gaire llunyana es parlava de l'hindustànic, però aquests parlars s'han associat a països diferents, un a l'Índia i l'altre al Pakistan; tenen sistemes d'escriptura diferents; han optat per utilitzar alfabets diferents i seguir orientacions religioses diferents que els representen, i això, segons els parlants i els lingüistes, ha derivat en dues llengües diferents.

Un altre exemple d'aquesta escissió, el més coent, va tenir lloc no fa gaires anys a l'antiga Iugoslàvia. En aquell país es parlava el serbocroat. Avui dia, per culpa de la guerra, s'hi parlen dues llengües: el serbi i el croat. No ha estat una decisió dels lingüistes, sinó que aspectes geopolítics han determinat la realitat lingüística del territori. Els serbis, majoritàriament ortodoxos, han optat per l'alfabet ciríl·lic. Els croats, en canvi, han continuat amb l'alfabet llatí. Es consideren llengües diferents, encara que són la mateixa.

Un altre paràmetre tingut en compte per determinar la frontera entre una llengua i una altra és la seva intel·ligibilitat. Si el parlant A entén el parlant B i el parlant B es comunica amb el parlant A, d'entrada semblaria que estan parlant la mateixa llengua. En alguns casos, però, el parlant A pot entendre el B, però no al revés, ja que el parlant B insisteix que no l'entén. Aquest fenomen es produeix, per exemple, entre els búlgars i els macedonis, també per conflictes polítics.

Així doncs, factors polítics, econòmics i socials, entre d'altres, decideixen què és una llengua i què no, i en dificulten el còmput.

La situació actual

Avui dia les societats són cada vegada més multiculturals, a causa dels moviments migratoris. De fet, l'arribada d'immigrants i de refugiats d'arreu del món, sobretot a països més desenvolupats, ha fet que la situació lingüística canviés en aquests territoris. Per exemple, en una ciutat tan multicultural com Londres es calcula que hi ha parlants de més de 300 llengües, i a qualsevol ciutat europea important es calcula que aquest nombre oscil·la entre les 100 i les 200.

Perquè una llengua sobrevisqui és indispensable que es produeixi una interacció oral, informal i espontània, entre pares i fills. Com s'ha dit al principi, està previst que a la darrera del segle XXI la meitat de les llengües que es parlen es perdin. En tan sols dues generacions qualsevol traçabilitat d'una llengua es pot perdre si els nens no són educats en aquella llengua.

Alguns diuen que la mort d'una llengua és molt menys preocupant que la d'una espècie. Per què ha de ser més preocupant l'extinció dels pandes que la de llengües com ara l'eyak o l'ubykh, que avui dia tenen menys de deu parlants al món? S'han fet estudis sobre aquesta qüestió, comparant la biodiversitat amb la diversitat lingüística al món.

Biodiversitat i diversitat lingüística

La teoria de Crystal diu que els arguments a favor de la biodiversitat són extrapolables al món de les llengües. L'ecosistema es basa en xarxes de relacions on el dany a qualsevol dels elements de l'ecosistema pot ocasionar danys impredecibles a la resta dels elements. Això també podria passar a les llengües. La situació d'una llengua pot tenir un impacte positiu o negatiu, negatiu en aquest cas, damunt les llengües que l'envolten. D'altra banda, la diversitat és necessària per a l'evolució i els ecosistemes més forts són també aquells que són més diversos.

Altres arguments, potser més poètics, comparen aquesta biodiversitat amb un jardí. Imagineu-vos que anéssim a tots els jardins del món i arreu trobéssim només margarides de color blanc. Veure aquests jardins seria monòton i poc plaent. Passa el mateix amb les llengües: ha d'haver-hi diversitat lingüística.

La mort d'una llengua suposa una gran pèrdua perquè, juntament amb aquesta, es perd tot el saber que hi estava vinculat. Les cultures es transmeten a través de les llengües, i les llengües reflecteixen la història de les persones que les han parlades. La diversitat lingüística, doncs, no és pas menys important que la biodiversitat.

Conclusions

Les llengües expressen identitat, són repositoris d'història i contribueixen a la suma del coneixement humà.

És difícil saber el nombre exacte de llengües que hi ha al món perquè hi ha factors, sovint allunyats de la lingüística, que en dificulten la identificació.

Segons els entesos, la xifra actual supera les 7.000 llengües, però a final de segle només en quedaran la meitat. Aquest pronòstic esfereïdor es basa en el fet que moltes llengües són parlades per un petit nombre de persones, en alguns casos per unes desenes de parlants.

Les raons que poden motivar l'abandó d'una llengua són diverses: la destrucció física de la comunitat; una crisi ambiental; un antagonisme actiu per part de grups polítics o polítiques lingüístiques concretes, i la causa més comuna, les llengües desapareixen per la dominació cultural i econòmica d'altres llengües amb més prestigi o més poderoses. Qualsevol que en sigui el motiu, però, el resultat serà el mateix. Quan es perd una llengua, es perd un recurs inigualable de la humanitat.